

**PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE
W 2011 ROKU**

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
WARSZAWA, MAJ 2012 R.
DLU/A/R/2011/001

DEPARTAMENT LICENCJI UBEZPIECZENIOWYCH I EMERYTALNYCH

słowa kluczowe: PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE, DODATKOWA FORMA OSZCZĘDZANIA NA EMERYTURĘ

SYNTEZA

Celem poniższego raportu jest prezentacja aktualnych danych dotyczących pracowniczych programów emerytalnych (PPE), będących jednym z elementów III filara systemu emerytalnego w Polsce. W opracowaniu przedstawiono podstawowe informacje charakteryzujące rynek pracowniczych programów emerytalnych według stanu na dzień 31.12.2011 r., jak również analizę porównawczą wybranych zagadnień przy uwzględnieniu danych za lata 1999-2010.

Wykorzystane w raporcie dane pozyskano od instytucji zarządzających środkami gromadzonymi w ramach programów (zakłady ubezpieczeń na życie, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, pracownicze towarzystwa emerytalne) oraz od pracodawców prowadzących PPE, którzy zgodnie z przepisami ustawy o PPE¹, zobowiązani są do przekazywania organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego programu. Zakres tych informacji i tryb ich przekazywania określa Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 maja 2004 r. w sprawie przekazywania przez pracodawcę organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego pracowniczego programu emerytalnego (Dz. U. Nr 123, poz. 1297).

- na koniec 2011 r. funkcjonowało **1.116** pracowniczych programów emerytalnych, w tym: 789 realizowanych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń, 291 realizowanych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, 36 realizowanych z pracowniczym funduszem emerytalnym;
- wartość aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych na dzień 31.12.2011 r. wyniosła **6,6 mld zł** i wzrosła o 5% w stosunku do 2010 r.;
- według stanu na 31.12.2011 r. PPE objętych było **344,6 tys. osób**, co stanowiło (według dostępnych danych) 2,13%² ogółu liczby osób aktywnych zawodowo;
- średnia wartość aktywów przypadających na statystycznego uczestnika PPE w dniu 31.12.2011 r. wyniosła **19,2 tys. zł**³;
- w 2011 r. pracodawcy prowadzący programy wpłacili do PPE **1.041,8 mln zł** tytułem składki podstawowej, zaś uczestnicy z własnych środków przekazali **30,5 mln zł** (składka dodatkowa);
- średnia roczna składka podstawowa przypadająca na jednego uczestnika PPE wyniosła **3 646 zł**, zaś średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na jednego uczestnika PPE – **1 119 zł**;
- w 2011 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę **161,3 mln zł**, średnia wartość wypłaty wyniosła **22,3 tys. zł**;
- blisko **19 tys.** uczestników w 2011 r. przekazało środki zgromadzone w PPE do innego PPE lub na IKE; łączna wartość wypłat transferowych wyniosła **486,9 mln zł**.

Za najistotniejsze zjawiska, jakie miały miejsce na rynku PPE w 2011 r. uznać należy:

- wzrost wartości odprowadzanych składek podstawowych i dodatkowych;
- znaczący wzrost wartości dokonywanych wypłat i wypłat transferowych;
- utrzymanie podstawowych parametrów charakteryzujących rynek PPE na poziomie zbliżonym do wartości odnotowanych w 2010 r. (nieznaczne tempo przyrostu aktywów i uczestnictwa);
- odwrócenie się korzystniejszych tendencji, jakie wystąpiły w 2010 r. świadczących o stopniowej poprawie kondycji finansowej przedsiębiorstw prowadzących programy, przejawiające się wzrostem w 2011 r. liczby likwidowanych programów oraz liczby programów, w których zawieszono odprowadzanie składek. Po uwzględnieniu programów, w których likwidacja nastąpiła z przyczyn nie związanych z sytuacją ekonomiczną pracodawcy, wzrost liczby likwidowanych PPE wyniósł blisko 50% w stosunku do 2010 r., zaś liczby zawieranych porozumień o zawieszeniu bądź ograniczeniu wysokości opłacanej składki podstawowej o ponad 40%.

---

1 Art. 23 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116, poz. 1207 z późn. zm.).

2 Zgodnie z kwartalną informacją GUS o aktywności ekonomicznej ludności z dn. 26.03.2012 r. liczba osób pracujących na koniec IV kwartału 2011 r. wyniosła 16,201 mln osób.

3 Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE.....	5
2.	STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY	7
3.	STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ	8
4.	UCZESTNICZY PPE.....	9
5.	SKŁADKI	11
6.	WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE.....	14
7.	AKTYWA ZGROMADZONE W PPE.....	17
8.	PRZEPIY W ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2011 R.....	17
9.	KONKLUZJE.....	19
	SPIS WYKRESÓW	21
	SPIS TABEL	21

1. WPROWADZENIE

Pracownicze programy emerytalne wraz z indywidualnymi kontami emerytalnymi oraz indywidualnymi kontami zabezpieczenia emerytalnego stanowią III filar zreformowanego systemu ubezpieczenia społecznego. Pracownicze programy emerytalne są dobrowolną formą grupowego oszczędzania na emeryturę, organizowaną przez pracodawcę przy współudziale pracowników. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116, poz. 1207 z późn. zm.) składkę podstawową finansuje pracodawca, natomiast pracownik może dobrowolnie dokonywać dodatkowych wpłat z własnych środków w ramach składki dodatkowej. Środki wnoszone do programu są odprowadzane i zarządzane przez instytucję finansową, która jest wybierana przez pracodawcę i pracowników w fazie organizowania programu.

Stosownie do przepisów ww. ustawy, pracownicze programy emerytalne mogą być prowadzone w jednej z czterech form:

- w formie pracowniczego funduszu emerytalnego,
- w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń w formie grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- w formie zarządzania zagranicznego⁴.

Pracowniczy program emerytalny może być utworzony przez jednego pracodawcę jako program zakładowy lub też wspólnie z innymi pracodawcami, którzy zdecydowali się na jego realizację na jednakowych warunkach - jako program międzyzakładowy.

Do dnia 31.12.2011 r. organ nadzoru zarejestrował 1.345 PPE, z czego na koniec 2011 r. funkcjonowało 1.116 programów (pozostałe 229 PPE to programy wykreślone z rejestru). Pomimo, iż w 2011 r. zostało utworzonych 37 nowych pracowniczych programów emerytalnych, liczba programów funkcjonujących na koniec roku wzrosła jedynie o 3 PPE, w stosunku do 2010 r. Było to wynikiem znacznej liczby wykreśleń programów z rejestru, jakie miały miejsce w 2011 r. (w ubiegłym roku wykreślono z rejestru 34 PPE). Należy jednakże podkreślić, iż nie zawsze wykreślenie programu z rejestru oznacza, iż uczestnicy likwidowanych programów przestają być objęci dodatkowym zabezpieczeniem emerytalnym sponsorowanym przez pracodawcę. Wiele likwidacji programów ma bowiem jedynie charakter formalny i jest np. związane ze zmianami o charakterze organizacyjnym w podmiotach prowadzących PPE. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku fuzji i przejęć, które dotyczą podmiotu prowadzącego pracowniczy program emerytalny. Ich efektem częstokroć jest przejściowe realizowanie przez podmiot przejmujący, dwu lub więcej programów. Przepisy ustawy o pracowniczych programach emerytalnych wymagają, aby pracodawca znajdujący się w takiej sytuacji, w maksymalnym terminie 3 lat licząc od dnia przejęcia innego pracodawcy realizującego program, dokonał ujednoclenia prowadzonych programów, a w konsekwencji wykreślenia z rejestru PPE prowadzonych uprzednio przez przejęty podmiot czy podmioty. W takich sytuacjach dokonywane jest „techniczne” wykreślenie likwidowanych programów, jednakże uczestnicy PPE przejętej spółki nadal objęci są programem, z tym że prowadzonym przez nowego pracodawcę.

W 2011 r. na 34 dokonane wykreślenia, 10 miało charakter opisany powyżej, tj. miało związek z dokonanymi wcześniej fuzjami podmiotów prowadzących PPE. W tych przypadkach, pomimo likwidacji programów nie nastąpił spadek liczby uczestników, czy wartości aktywów PPE. Pozostałe wykreślenia dokonywane były najczęściej w związku z zawarciem przez pracodawcę i pracowników porozumienia o likwidacji PPE (18 PPE), bądź z powodu likwidacji lub upadłości pracodawcy (4 PPE).

W 2011 r. zarejestrowano 37 programów.

W 2011 r. z rejestru wykreślono 34 PPE.

W 2011 r. nastąpił wzrost liczby funkcjonujących programów o 3 PPE.

---

⁴ Do końca 2011 r. Komisja Nadzoru Finansowego nie wydała żadnej decyzji o wpisie do rejestru PPE programu prowadzonego w formie zarządzania zagranicznego.

W porównaniu z rokiem 2010, w analizowanym okresie nieznacznie zwiększyła się liczba programów nowozarejestrowanych – w 2011 r. zarejestrowano 37 PPE, podczas gdy w 2010 r. – 29 PPE. Wśród programów zarejestrowanych w 2011 r. dominowały PPE w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, których utworzono 24. Jedynie 3-em programom nadano formę funduszu emerytalnego, natomiast 10-ciu – umowy z zakładem ubezpieczeń.

Z danych uzyskanych od podmiotów zarządzających wynika, iż w 2011 r. liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych była zbliżona do osiągniętej na koniec 2010 r. i wyniosła 344,6 tys. osób (wzrost o 0,6% w porównaniu z 2010 r.). Także w przypadku aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych nastąpił jedynie niewielki przyrost w stosunku do 2010 r. – wartość aktywów na koniec 2011 r. wynosiła 6,6 mld zł i wzrosła o 5% w porównaniu z 2010 r. Przeciętna wartość środków zgromadzonych na rachunku uczestnika PPE wyniosła w 2011 r. średnio 19,2 tys. zł.

Pracodawcy prowadzący PPE w 2011 r. odprowadzili na konta swoich pracowników składki podstawowe w wysokości 1.041,8 mln zł. Tym samym, po raz pierwszy, roczna wartość składek wniesionych na konta uczestników pracowniczych programów emerytalnych przekroczyła 1 miliard złotych. Ponadto, w 2011 r. uczestnicy zasilili swoje konta kwotą 30,5 mln zł z tytułu dobrowolnych składek dodatkowych, tj. kwotą o 16% wyższą niż w roku 2010. Powyższe należy ocenić pozytywnie, bowiem w ostatnich pięciu latach roczna wartość finansowanych samodzielnie przez uczestników składek dodatkowych wahała się jedynie nieznacznie i oscylowała w granicach 24-26 mln zł. Natomiast w 2011 r. nastąpił wzrost o 4 mln zł, a łączna suma składek dodatkowych – podobnie jak w przypadku składki podstawowej - przekroczyła nie notowaną wcześniej wartość.

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2002-2011

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba działających PPE (liczba wpisanych PPE pomniejszona o wykreślone PPE)	182	207	342	906	974	1 019	1 078	1 099	1 113	1 116
Liczba PPE zarejestrowanych w danym roku	37	72	139	597	96	62	77	49	29	37
Liczba PPE wykreślonych w danym roku	5	47	4	33	25	19	15	32	15	34
Liczba uczestników PPE (w tys.)	81,2	96,5	129,1	260,3	281,5	312,1	325,0	333,5	342,5	344,6
Wartość składek podstawowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	195,9	211,1	256,0	397,8	670,4	724,2	806,0	864,4	948,3	1 041,8
Wartość składek dodatkowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	6,5	12,2	11,7	15,8	22,7	23,3	26,0	24,5	26,3	30,5
Wartość zgromadzonych aktywów na koniec roku (w mln zł)	279,8	527,0	919,5	1 695,5	2 793,2	3 806,4	3 607,7	4 998,2	6 286,1	6 597,7
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	2 705	2 445	2 818	2 845	2 975	3 115	3 335	3 646
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	1 025	1 042	1 127	1 013	1 001	915	1 002	1 157
Średnia wartość rachunku PPE na koniec roku na uczestnika (w zł) ⁵	bd.	bd.	8 152	8 710	10 318	12 825	11 325	15 180	18 597	19 204

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE, obliczenia własne.

⁵ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w ramach PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

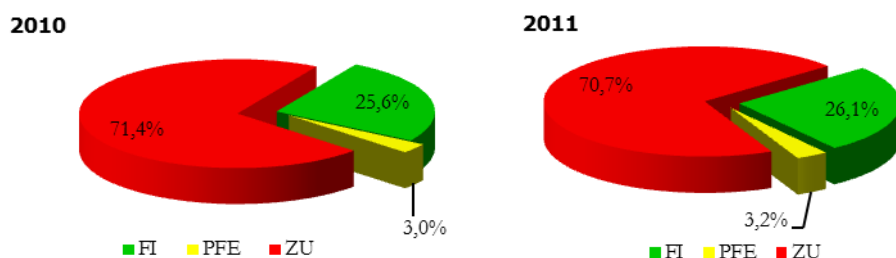
2. STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY

Na koniec 2011 r. funkcjonowało 1.116 programów, prowadzonych przez 1.150 pracodawców⁶, w tym:

- 789 w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- 291 w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- 36 w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Na koniec 2011 r. funkcjonowało 1.116 PPE prowadzonych przez 1.150 pracodawców.

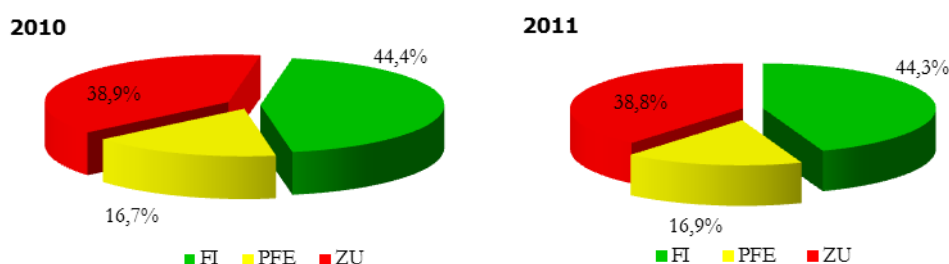
Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Najczęściej realizowaną formą PPE w 2011 r. były, podobnie jak w latach poprzednich, programy w formie ubezpieczeniowej, jednakże udział tej formy w ostatnich latach nieznacznie, ale systematycznie się zmniejsza, głównie na rzecz PPE w formie umowy z funduszem inwestycyjnym. Na koniec 2011 r. odnotowano nominalny spadek liczby programów realizowanych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń w porównaniu z 2010 r. (na koniec 2010 r. takich PPE było 795, zaś na koniec 2011 r. – 789). Powyższe wynikało przede wszystkim z faktu, iż w 2011 r. z rejestru pracowniczych programów emerytalnych wykreślonych zostało 20 programów prowadzonych w formie ubezpieczeniowej.

Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

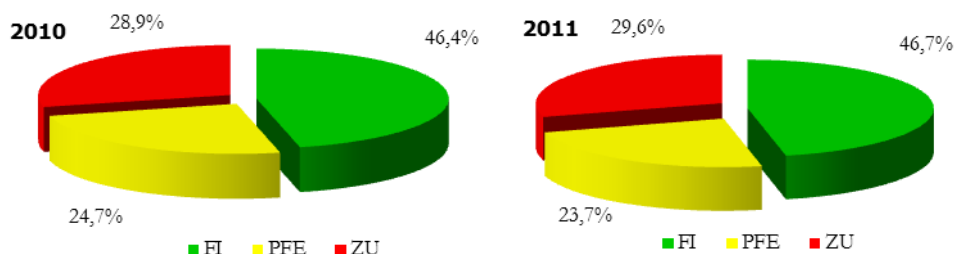
Na koniec 2011 r. w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 344,6 tys. osób. Liczba uczestników PPE w 2011 r. nie uległa zatem istotnej zmianie - odnotowany wzrost o 2,1 tys. osób stanowił niespełna 1-procentowy przyrost w stosunku do 2010 r. Choć w żadnej z form PPE w 2011 r. nie nastąpił spadek liczby uczestników, należy zwrócić uwagę na najniższy w ostatnich latach wzrost liczby uczestników programów, zarówno w wymiarze nominalnym, jak i procentowym. Przyczyny tego zjawiska mogą być złożone. Jeżeli uwzględnić, iż w 2011 r. zostało zarejestrowanych 37 nowych pracowniczych programów emerytalnych, wzrost liczby uczestników musi w sobie kompensować rzeczywistą liczbę osób przyjętych w 2011 r. do programu oraz odpływ uczestników związany z dokonywaniem wypłaty środków, bądź ich przenoszeniem poza system PPE (do instytucji finansowych prowadzących IKE). Zatem

Na koniec 2011 r. w PPE uczestniczyło 344,6 tys. osób.

⁶ Część pracodawców realizuje programy o charakterze międzyzakładowym.

brak wyraźnego przyrostu liczby osób uczestniczących w pracowniczych programach emerytalnych w 2011 r. może być związany z większą niż w poprzednich latach liczbą zrealizowanych wypłat lub wypłat transferowych poza PPE. Powyższe może zaś wynikać zarówno z redukcji zatrudnienia dokonywanej przez pracodawców prowadzących PPE, jak i likwidacji programów, czy też być naturalną konsekwencją wchodzenia w wiek emerytalny osób uczestniczących w programach.

Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych według stanu na 31.12.2011 r. miały wartość 6.598 mln zł. W 2011 r., podobnie jak w latach 2009-2010, nastąpił przyrost wartości aktywów zgromadzonych w PPE, jednakże w porównaniu z latami 2009 i 2010 jego dynamika była znacznie niższa – zaledwie 5-procentowy wzrost w 2011 r., przy wzroście wartości aktywów o 40% w 2009 r. i 26% w 2010 r.

Analizując przyrost wartości aktywów w 2011 r. w poszczególnych formach, należy zwrócić uwagę, że wartość aktywów zgromadzonych przez pracownicze fundusze emerytalne pozostała na poziomie zbliżonym do odnotowanego na koniec 2010 r. (wzrost jedynie o 8,5 mln zł, tj. 0,5%), natomiast środki odprowadzane do funduszy inwestycyjnych i zakładów ubezpieczeń zwiększyły się odpowiednio o 165,7 mln zł oraz 137,4 mln zł (w obydwu formach przyrost jednocyfrowy, oscylujący w granicach 6-7%).

Niewielki roczny przyrost aktywów pracowniczych funduszy emerytalnych w 2011 r. to w głównej mierze wynik niekorzystnej sytuacji na rynkach finansowych, spadku indeksów giełdowych, a w konsekwencji także spadku efektywności inwestycji dokonywanych przez fundusze. W 2011 r. żaden z pracowniczych funduszy emerytalnych nie osiągnął dodatniej stopy zwrotu (roczna stopa zwrotu dla całego rynku PFE wyniosła -4,3%). Jednakże uwzględniając, iż roczny przyrost wartości aktywów jest wielkością, w której skompensowane są roczne wpływy i wypływy z funduszy, skorygowane o uzyskane przez fundusze wyniki inwestycyjne, przyczyny zahamowania przyrostu aktywów PFE mogą być bardziej złożone.

Na koniec 2011 r. w PPE zgromadzono blisko 6,6 mld zł.

3. STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ

Według stanu na 31.12.2011 r., najwięcej pracodawców prowadzących PPE działało na terenie województw: mazowieckiego, śląskiego oraz wielkopolskiego i udział ten kształtował się na podobnym poziomie jak w roku poprzednim.

Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa (stan na dzień 31.12.2011 r.)

Województwo	Udział działających pracodawców w rynku PPE
dolnośląskie	5,91%
kujawsko-pomorskie	4,43%
lubelskie	2,43%
lubuskie	1,74%
łódzkie	6,35%

małopolskie	7,91%
mazowieckie	17,74%
opolskie	3,48%
podkarpackie	3,65%
podlaskie	2,35%
pomorskie	10,09%
śląskie	15,22%
świętokrzyskie	1,83%
warmińsko-mazurskie	2,35%
wielkopolskie	11,48%
zachodniopomorskie	3,04%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Podobnie jak w roku 2010, co drugi pracodawca prowadzący PPE na koniec 2011 r. był zorganizowany w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, natomiast co czwarty jako spółka akcyjna. Wśród pozostałych form organizacyjno-prawnych pracodawców najliczniej reprezentowane są spółdzielnie oraz działalność gospodarcza wykonywana osobiście przez osobę fizyczną (odpowiednio 11,5% i 5,5%). Wśród podmiotów zarejestrowanych w 2011 r. zdecydowanie dominowali pracodawcy zorganizowani w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, którzy stanowili 81% nowozałożonych PPE.

Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną (stan na dzień 31.12.2011 r.)

Forma prawna pracodawcy	Udział działających pracodawców w rynku PPE
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	48,96%
Spółka akcyjna	24,43%
Spółdzielnia	11,48%
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	5,48%
Spółka jawna	3,57%
Jednostka badawczo-rozwojowa	0,96%
Państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną	1,04%
Spółka cywilna	0,78%
Oddział przedsiębiorców zagranicznych, przedsiębiorstwo zagraniczne	0,78%
Szkoła wyższa	0,52%
Fundacja	0,35%
Stowarzyszenie	0,35%
Samorząd gospodarczy i zawodowy	0,17%
Inne	1,13%

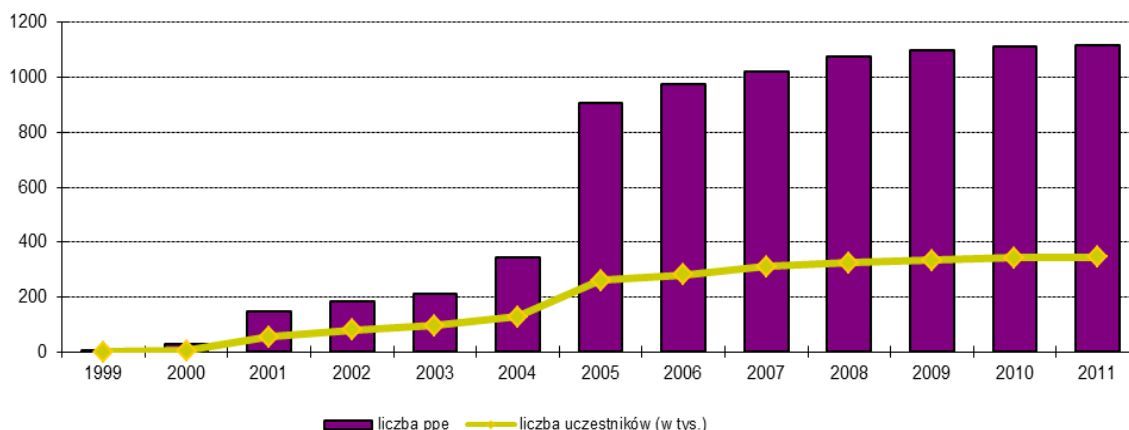
Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

4. UCZESTNICZY PPE

Liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych na koniec 2011 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,1 tys. osób i wyniosła 344,6 tys. uczestników.

Poniższy wykres prezentuje podstawowe dane liczbowe dotyczące PPE: liczbę programów oraz liczbę uczestników w latach 1999-2011.

W 2011 r. liczba uczestników wzrosła o 2,1 tys. osób.

Wykres 4: Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 1999-2011

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Przedstawiony powyżej wykres jednoznacznie obrazuje, iż na przestrzeni ostatnich lat rynek pracowniczych programów emerytalnych znajduje się w fazie stagnacji. Liczba działających programów, jak i liczba ich uczestników nie ulegają istotnym zmianom, począwszy od 2006 r. Ostatni rok przyniósł wzrost liczby uczestników programów zaledwie o 0,6% (tj. o 2,1 tys. osób), przy jednoczesnym wzroście liczby funkcjonujących programów o 3 PPE. Tym samym pogłębiły się tendencje obserwowane w latach 2009 i 2010, kiedy roczny przyrost liczby działających programów, jak i liczby uczestników był niewielki i oscylował w granicach 1-3%.

Na koniec 2011 r. 81% osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach PPE stanowili uczestnicy czynni, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. Pozostałe 19% stanowili uczestnicy bierni, tzn. osoby na rzecz których nie były odprowadzane składki. Są to np. osoby, które dobrowolnie wystąpiły z programu, bądź zmieniły pracodawcę i pozostawiły środki w programie prowadzonym przez dotychczasowego pracodawcę.

Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.)

Forma PPE	Liczba uczestników czynnych		Liczba uczestników biernych	
	2010	2011	2010	2011
FI	142,4	130,2	9,8	22,4
PFE	31,8	34,5	25,3	23,7
ZU	116,9	115,6	16,2	18,3
Ogółem PPE	291,1	280,3	51,3	64,4

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Niepokojącym zjawiskiem, które wystąpiło w 2011 r. było zmniejszenie się liczby uczestników czynnych, tj. uczestników, na rzecz których wnoszone są składki podstawowe. Powyższe dotyczyło dwu form PPE: umowy z funduszem inwestycyjnym i formy ubezpieczeniowej. Szczególnie duży spadek liczby uczestników, na rzecz których odprowadzana jest składka podstawowa, nastąpił w programach realizowanych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, w których liczba uczestników czynnych spadła o ponad 12 tys. osób (tj. o 8,5% w stosunku do 2010 r.).

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych, wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki do programów oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących PPE, na koniec 2011 r. wyniósł 74% i nieznacznie obniżył się w stosunku do wskaźnika z końca 2010 r.

Wahania pomiędzy wysokością wskaźnika uczestnictwa w poszczególnych formach są nieznaczne (różnica wynosi nie więcej niż 3 punkty procentowe pomiędzy najwyższym i najniższym wskaźnikiem).

W 2011 r. w dalszym ciągu obniżała się dynamika rozwoju PPE.

W 2011 r. nastąpił spadek liczby uczestników czynnych w PPE.

Pomimo, iż w przypadku większości uczestników (90%) środki wnoszone w ramach PPE pochodziły wyłącznie z finansowanych przez pracodawców składek podstawowych, należy odnotować przyrost odsetka osób opłacających z własnych środków składkę dodatkową: w porównaniu z danymi według stanu na 31.12.2010 r. liczba osób opłacających składkę dodatkową na koniec 2011 r. wzrosła o blisko 1800 osób, tj. o 7% .

W 2011 r. zwiększył się udział programów, w których zatrudnienie nie przekracza 50 osób. Obecnie programy te stanowią ponad 50% ogólnej liczby funkcjonujących PPE. „Małe” programy, tj. PPE, w których uczestniczy mniej niż 200 pracowników stanowią obecnie prawie 80% rynku PPE.

Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów (stan na dzień 31.12.2011 r.)

Liczba uczestników programu	Udział w rynku według wielkości PPE
do 50	50,8%
51-100	14,2%
101-200	14,4%
201-300	5,9%
301-400	3,3%
401-500	1,8%
501-1000	4,4%
1001-1500	1,5%
1501-2000	1,2%
powyżej 2000	2,5%
Ogółem PPE	100,0%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

5. SKŁADKI

Zgodnie z ustawą o pracowniczych programach emerytalnych, wysokość składki podstawowej jest ustalana w umowie zakładowej i może być ona określona procentowo od wynagrodzenia uczestnika, albo też w jednakowej kwocie dla wszystkich uczestników programu albo procentowo od wynagrodzenia z określeniem maksymalnej kwotowej wysokości składki.

Na 1.116 programów funkcjonujących na koniec 2011 r., w przypadku 804 programów wysokość finansowanej przez pracodawcę składki została określona jako procent od wynagrodzenia uczestnika programu, w tym w 126 przypadkach składka miała dodatkowo kwotowy limit. W pozostałych programach wysokość składki podstawowej została określona kwotowo i mieściła się w przedziale od 10 do 250 zł w PPE prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz od 10 do 400 zł w programach w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. W przypadku PPE prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego we wszystkich programach wysokość składki podstawowej została określona procentowo.

Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej

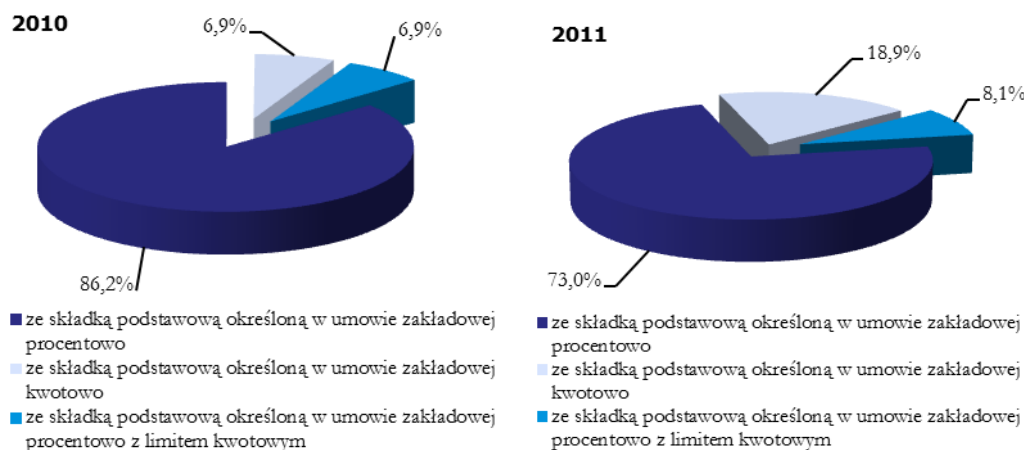
Wysokość składki podstawowej z umowy emerytalnej	Liczba PPE		Udział w rynku	
	2010	2011	2010	2011
poniżej 1%	0	0	0,0%	0,0%
1%-1,99%	26	30	2,3%	2,7%
2%-2,99%	63	57	5,7%	5,1%
3%-3,99%	87	87	7,8%	7,8%
4%-4,99%	81	85	7,3%	7,6%
5%-5,99%	125	130	11,2%	11,6%
6%-6,99%	43	44	3,9%	3,9%
7,00%	375	370	33,7%	33,2%

wysokość składki określona kwotowo	313	313	28,1%	28,1%
Ogółem PPE	1 113	1 116	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Wśród 37 programów wpisanych do rejestru PPE w 2011 r., zdecydowana większość (ponad 70%) to programy ze składką podstawową określoną procentowo. Ponadto, w 2011 r. utworzono 7 programów, w których w umowie zakładowej składka została określona kwotowo oraz 3 ze składką określoną procentowo z limitem kwotowym. W porównaniu z programami zarejestrowanymi w 2010 r., w 2011 r. niewielu pracodawców zdecydowało się ustalić wysokość składki podstawowej na maksymalnym, 7-procentowym poziomie: w 2010 r. odsetek ten wynosił 60%, podczas gdy w 2011 r. zaledwie 32%. Jednocześnie w porównaniu z rokiem 2010 wzrosła liczba nowozarejestrowanych PPE ze składką podstawową określoną kwotowo. Może to świadczyć o ostrożniejszym szacowaniu przez pracodawców długoterminowych perspektyw rozwoju ich przedsiębiorstw oraz sytuacji ekonomiczno-gospodarczej. Wydatki na PPE, przy kwotowym zdefiniowaniu składki, są bowiem nie tylko łatwiejsze do zaplanowania, ale i z reguły niższe w porównaniu do kwot odprowadzanych w przypadku składki określonej procentowo, przy której ogólna suma wydatków na PPE zależy od indywidualnego wynagrodzenia poszczególnych pracowników.

Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2010 r. i 2011 r. według sposobu określenia składki podstawowej

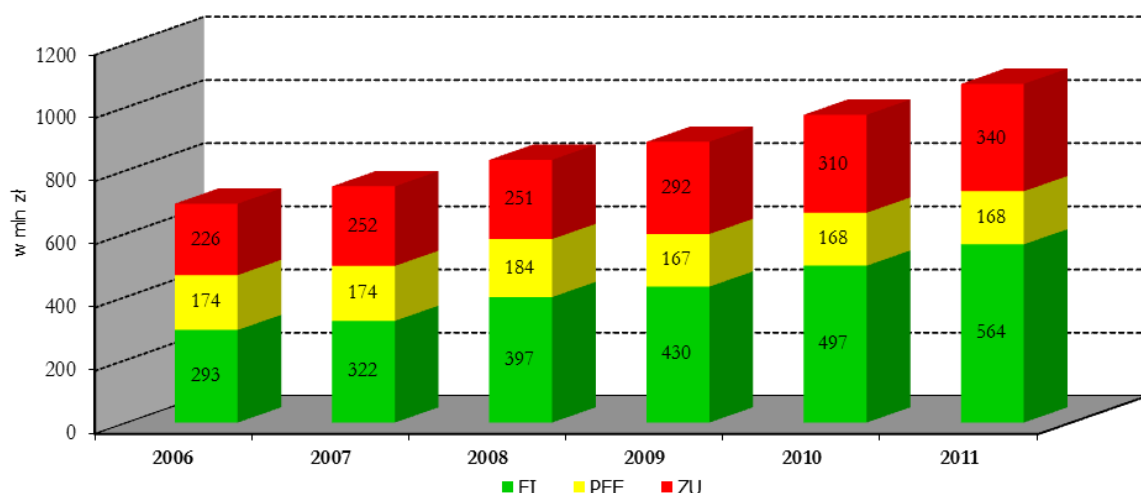

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE, obliczenia własne

W 2011 r. do pracowniczych programów emerytalnych odprowadzono łącznie 1.072,3 mln zł składek, w tym 1.041,8 mln zł z tytułu składek podstawowych i 30,5 mln zł z tytułu składek dodatkowych. Roczny przyrost składek ogółem odprowadzonych do PPE ukształtował się na poziomie zbliżonym do osiągniętego w 2010 r. i wyniósł 10,0% (analogiczny wskaźnik dla roku poprzedniego to 9,6%). Pozytywnie należy ocenić wzrost kwoty składek dodatkowych odprowadzonych przez uczestników programów w 2011 r. W stosunku do roku poprzedniego odprowadzono składki dodatkowe w łącznej kwocie wyższej o blisko 16%, podczas gdy w ostatnich pięciu latach dynamika rocznego przyrostu tych składek zazwyczaj nie przekraczała 10%. Także w wartościach bezwzględnych suma odprowadzonych w 2011 r. składek dodatkowych była najwyższa w historii funkcjonowania PPE (ponad 30 mln zł).

Poniżej zaprezentowano roczne sumy składek odprowadzonych do poszczególnych typów instytucji finansowych w ramach PPE w latach 2006-2011.

W 2011 r. do PPE odprowadzono 1.072,3 mln zł tytułem składek.

Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2006-2011

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

W 2011 r. do pracowniczych programów emerytalnych wpłynęło o blisko 100 mln zł składek więcej niż w 2010 r. W tym samym okresie liczba uczestników czynnych, za których odprowadzane były składki spadła o 10,9 tys. osób. Powyższe oznacza, że w 2011 r. utrzymał się obserwowany w latach 2009 i 2010 znaczący wzrost średniej wartości rocznej składki w przeliczeniu na uczestnika.

Wzrost wartości średniej rocznej składki podstawowej przypadającej na jednego uczestnika PPE w 2011 r. wyniósł 312 zł w stosunku do roku 2010, tj. o blisko 10%. Tym samym konto statystycznego uczestnika PPE w 2011 r. zostało zasilone kwotą 3,7 tys. zł (tytułem składki podstawowej). Ponadto, statystyczny uczestnik PPE w 2011 r. przeznaczył z własnych środków 88 zł na dodatkowe wpłaty do PPE (składka dodatkowa). Natomiast średnia roczna wartość odprowadzonych składek dodatkowych wyznaczona w przeliczeniu jedynie na osoby opłacające składkę dodatkową (nie zaś na wszystkich uczestników PPE) wyniosła 1.118,7 zł, tj. o ponad 110 zł więcej niż w 2010 r.

Średnia roczna składka podstawowa przypadająca na uczestnika w 2011 r. wzrosła o 312 zł.

Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł)

Forma PPE	Średnia roczna składka podstawowa ⁷		Średnia roczna składka dodatkowa ⁸	
	2010	2011	2010	2011
FI	3 631,2	4 026,0	999,9	1 064,0
PFE	4 749,2	4 804,5	1 736,7	2 101,7
ZU	2 587,6	2 869,7	723,1	736,5
Rynek PPE	3 334,0	3 646,0	1 002,2	1 118,7

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Najwyższy wzrost wartości średniej składki podstawowej w przeliczeniu na uczestnika nastąpił w programach realizowanych z funduszami inwestycyjnymi, co ma związek ze znacznym spadkiem liczby uczestników, jaki w 2011 r. dotyczył tej formy PPE. W tych programach przeciętna wartość składek podstawowych odprowadzonych na rzecz uczestnika wzrosła w 2011 r. o prawie 400 zł. Dynamiczny wzrost średniej składki podstawowej dotyczył również programów prowadzonych w formie ubezpieczeniowej. W tym przypadku nastąpił wzrost średniej rocznej składki o blisko 300 zł. Jedynie w programach realizowanych w formie

⁷ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach PPE w 2011 r. i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca roku.

⁸ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach PPE w 2011 r. i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca roku.

pracowniczego funduszu emerytalnego wzrost średniej składki był nieznaczny (o 55 zł). Powyższe należy jednakże tłumaczyć wzrostem liczby uczestników, za których odprowadzane były składki (o blisko 2,7 tys. osób). W pozostałych dwu formach w 2011 r. zmniejszyła się liczba uczestników czynnych, co w pewnym stopniu przełożyło się na znaczące wzrosty średnich kwot składek, jakie odnotowano w tych formach PPE.

Z kolei w przypadku składek dodatkowych, to w PPE prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego – podobnie jak w 2010 r. – nastąpił bardzo wyraźny wzrost kwot odprowadzanych z tego tytułu. W 2011 r. w tych programach odnotowano wzrost wartości średniej składki dodatkowej przypadającej na uczestnika aż o 365 zł, tj. o ponad 20% w porównaniu z 2010 r. W przypadku pozostałych form także odnotowano wzrost wartości składki dodatkowej przypadającej na statystycznego uczestnika opłacającego tą składkę, jednakże wzrost ten nie był tak dynamiczny, jak w przypadku programów w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (dla PPE z funduszem inwestycyjnym nastąpił wzrost o 64 zł, natomiast dla PPE z zakładem ubezpieczeń – o 13 zł).

Przeciętna wysokość składki podstawowej i dodatkowej przypadająca na jednego uczestnika PPE, była w 2011 r., podobnie jak w latach ubiegłych, najwyższa w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, najniższa zaś w PPE prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. Relacja ta utrzymuje się od 2005 r. Natomiast w latach 2002-2004 średnie składki podstawowe dla PPE prowadzonych w formie funduszu emerytalnego oraz w formie funduszu inwestycyjnego kształtowały się na podobnym poziomie.

Suma składek podstawowych odprowadzanych w 2011 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła ponad 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie i wskaźnik ten nie zmienił się w stosunku do poprzedniego roku. Zatem niespełna 3% składek, jakie trafia na rachunki uczestników PPE, pochodzi z dobrowolnych wpłat pracowników dokonywanych tytułem składki dodatkowej. Wskazując na proporcje pomiędzy wielkością składek podstawowych i dodatkowych odprowadzanych w ramach PPE, należy pamiętać, iż znowelizowana ustawa o PPE, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2004 r. wprowadziła limit kwoty składek dodatkowych, które mogą być wpłacone przez uczestnika PPE w danym roku. Obecnie suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika PPE do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2011 r. była to kwota 15,1 tys. zł.

Średnia wysokość składki dodatkowej w PPE, podobnie jak i wartość środków wnoszonych w ramach IKE, kształtowała się w 2011 r., jak i we wcześniejszych latach, znacznie poniżej wyznaczonych limitów: średnia roczna składka dodatkowa na jednego uczestnika PPE w 2011 r. wyniosła 1.119 zł (w 2010 r. 1.002 zł), zaś wysokość średniej wpłaty na IKE wyniosła 1.980 zł (w 2010 r. 1.970 zł). Powyższe wartości świadczą o stosunkowo niskiej skłonności do oszczędzania na cele emerytalne z własnych środków, nie są zaś związane z ustawowymi ograniczeniami w zakresie limitów kwot, jakie mogą być wpłacone do dobrowolnych form oszczędzania w ramach III filaru.

Średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na uczestnika w 2011 r. wzrosła o 117 zł.

6. WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE

Zgodnie z ustawą o PPE, zgromadzone przez uczestnika na jego rachunku środki mogą podlegać wypłacie, wypłacie transferowej (do innego PPE lub na IKE) lub zwrotowi. Przesłanki do wycofania środków z programu, w każdym z wyżej wymienionych przypadków, są szczegółowo określone przepisami prawa.

Wypłata zgromadzonych oszczędności może nastąpić:

- na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 roku życia,
- po przedstawieniu przez niego decyzji o przyznaniu prawa do emerytury, po ukończeniu 55-ego roku życia,
- na wniosek osoby uprawnionej - w przypadku śmierci uczestnika,
- bez wniosku uczestnika w przypadku ukończenia przez niego 70 lat (o ile wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków).

W 2011 r. z pracowniczych programów emerytalnych wypłacono łącznie kwotę 161,3 mln zł, tj. o 50,8 mln zł więcej niż w 2010 r. Tym samym wartość wypłat dokonanych w 2011 r. wzrosła blisko o 50% w porównaniu z rokiem 2010. Wypłaty te dotyczyły 7,2 tys. osób, co oznacza, że średnia wartość wypłaconych środków przypadających na 1 uczestnika lub osobę uprawnioną wyniosła 22,3 tys. zł i wzrosła w porównaniu z 2010 r. o blisko 5 tys. zł.

**W 2011 r.
wartość wypłat
z PPE wyniosła
161,3 mln zł.**

Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika

Forma PPE	Kwota wypłat (w tys. zł)		Średnia wypłata na uczestnika (w zł)	
	2010	2011	2010	2011
FI	54 439,8	74 820,1	19 905	22 550
PFE	22 274,2	32 172,5	20 701	28 674
ZU	33 701,8	54 276,3	13 196	19 517
Rynek PPE	110 415,8	161 268,9	17 347	22 333

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

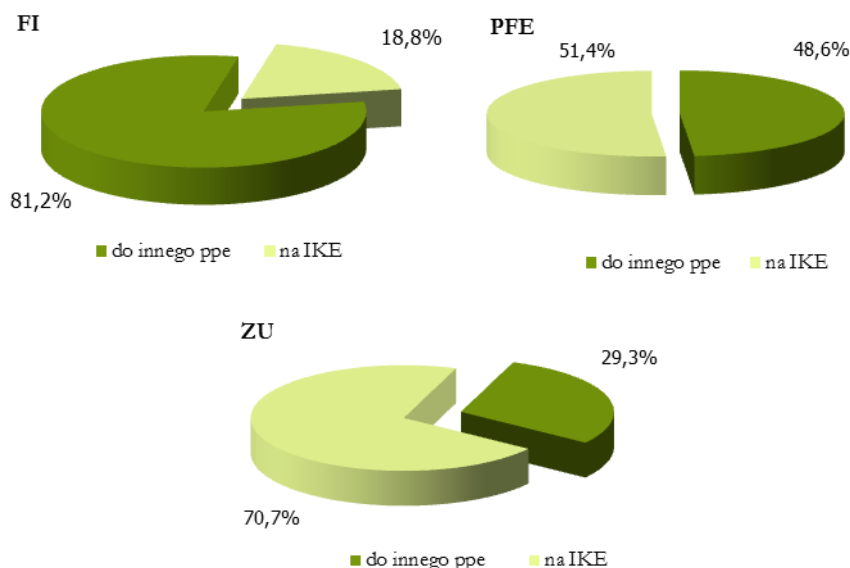
Wzrost wartości wypłacanych z PPE środków dotyczył każdej z form: o około 20 mln zł wzrosła wartość wypłat w programach prowadzonych przez fundusze inwestycyjne i zakłady ubezpieczeń, zaś o 10 mln zł – w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

W PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego istnieje możliwość wypłaty środków z programu w przypadku rozwiązania małżeństwa przez rozwód lub unieważnienia małżeństwa, gdy środki zgromadzone na rachunku członka pracowniczego funduszu były objęte małżeńską wspólnością majątkową. Z danych pozyskanych od instytucji finansowych zarządzających PPE wynika, że w 2011 r. z tego tytułu wypłacono 403,5 tys. zł.

Przepisy regulujące działalność pracowniczych programów emerytalnych umożliwiają przekazanie zgromadzonych przez uczestnika w PPE środków do programu prowadzonego przez innego pracodawcę lub też na indywidualne konto emerytalne. W omawianym okresie dokonano transferów zgromadzonych środków na rekordową kwotę blisko 0,5 mld zł (w 2010 r. wartość dokonanych wypłat transferowych wyniosła 150 mln zł), przy czym w kwocie tej uwzględniono także przeniesienia środków pomiędzy programami związane ze zmianą formy programu lub podmiotu zarządzającego środkami. W 2011 r. transfery tego rodzaju stanowiły połowę ogólnej kwoty wypłat transferowych i wyniosły blisko 250 mln. zł.

Przeniesienie znacznych kwot środków pomiędzy podmiotami finansowymi zarządzającymi pracowniczymi programami emerytalnymi wpłynęło także na zmianę struktury wypłat transferowych w 2011 r. W ostatnich latach dominowały wypłaty transferowe dokonywane na IKE, które stanowiły średnio ok. 70% ogólnej wartości wypłat transferowych. W ubiegłym roku proporcje te uległy odwróceniu i blisko 70% ogólnej kwoty transferów dotyczyło przeniesienia środków w ramach PPE. Należy przy tym zwrócić uwagę, iż dotychczasowa struktura wypłat transferowych utrzymała się w programach realizowanych w formie ubezpieczeniowej, w których nadal większość wypłat transferowych było dokonywanych na IKE. Z kolei w programach prowadzonych przez fundusze inwestycyjne, w ramach których dokonywane były zmiany podmiotów zarządzających, zdecydowanie dominują wypłaty transferowe dokonywane pomiędzy podmiotami działającymi na rynku pracowniczych programów emerytalnych. Natomiast w PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego obydwie formy wypłat transferowych (do innego PPE i na IKE), były równie popularne.

**W 2011 r.
wartość wypłat
transferowych
z PPE wyniosła
487 mln zł.**

Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2011 r. w poszczególnych formach PPE

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę

Forma PPE	Kwota wypłat transferowych dokonanych do innego PPE (w tys. zł)		Struktura (w %)	
	2010	2011	2010	2011
FI	8 756,3	261 037,7	22,3%	79,2%
PFE	7 936,2	50 742,5	20,2%	15,4%
ZU	22 564,6	17 942,6	57,5%	5,4%
Rynek PPE	39 257,1	329 722,8	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

W analizowanym okresie wartość zrealizowanych wypłat transferowych na rynku PPE wzrosła blisko 8,5-krotnie w stosunku do roku 2010. Jak wskazano powyżej, miało to związek ze zmianą podmiotów zarządzających w kilku programach, w których zgromadzono znaczące aktywa. Po wyłączeniu kwoty tych wypłat z ogólnej kwoty dokonanych transferów, wzrost wartości wypłat transferowych w 2011 r. nie przekracza 2-krotności kwot z 2010 r.

**Transfer na PPE
wyniósł 329,7
mln zł.**

Wypłaty transferowe zrealizowane do innych podmiotów działających na rynku PPE dotyczyły 10,4 tys. osób, co oznacza, że średnia wypłata transferowa dokonywana pomiędzy pracowniczymi programami emerytalnymi na jednego uczestnika wyniosła około 32 tys. zł.

Z informacji uzyskanych od podmiotów zarządzających środkami w PPE wynika, iż w 2011 r. uczestnicy pracowniczych programów emerytalnych przetransferowali 157,2 mln zł na indywidualne konta emerytalne. Wypłaty transferowe z PPE na IKE dotyczyły 8,6 tys. osób. Średnia wypłata transferowa środków z PPE na rachunek IKE w omawianym okresie wyniosła zatem 18,3 tys. zł.

**Transfer na IKE
wyniósł
157,2 mln zł.**

Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE

	2010	2011
Liczba wypłat transferowych	6 350	8 604
Wartość wypłat transferowych (w tys. zł)	109 324	157 223
Średnia wypłata transferowa na rachunek IKE (w tys. zł)	17,2	18,3

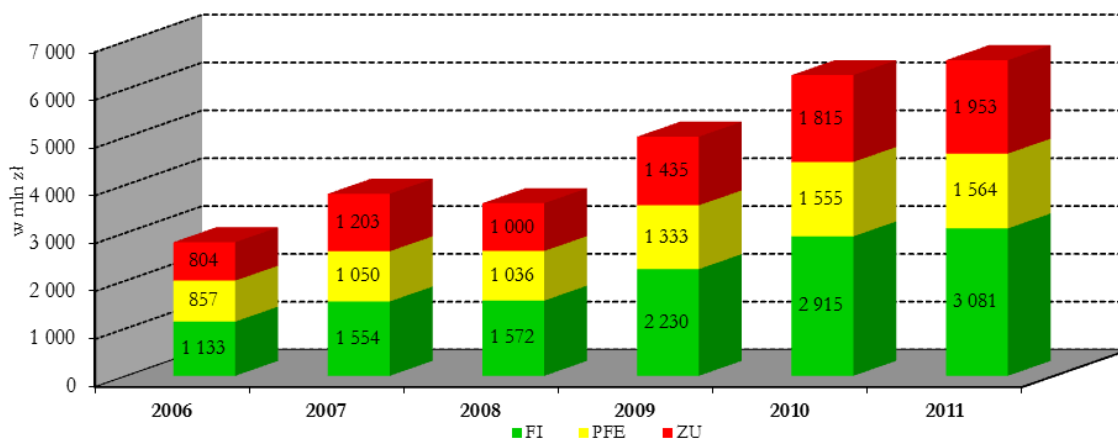
Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

7. AKTYWA ZGROMADZONE W PPE

Wartość aktywów zgromadzonych w PPE na koniec 2011 r. wyniosła 6,6 mld zł, co oznacza wzrost zaledwie o 5% w stosunku do 2010 r.

Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2006-2011 (według stanu na koniec danego roku)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Nieznaczny wzrost wartości zarządzanych aktywów dotyczył wszystkich form PPE, przy czym najwyższy był w programach realizowanych w formie ubezpieczeniowej (o 7,6%). Pomimo zasilenia instytucji prowadzących programy składkami na łączną kwotę 1,1 mld zł, niekorzystne dla uczestników wyniki inwestycyjne uzyskiwane w 2011 r. przez zarządzających zdeterminowały obraz tego rynku. Po uwzględnieniu odpływu środków z PPE związanych z dokonywaniem przez uczestników wypłat i wypłat transferowych poza PPE (na IKE), wpływy netto do PPE wyniosły 755 mln zł. Ujemne wyniki uzyskane na działalności inwestycyjnej przez zarządzających spowodowały jednakże, iż rynek PPE powiększył się jedynie o 137 mln zł.

Największy udział w rynku PPE mierzony wartością zgromadzonych aktywów w 2011 r. miały – podobnie jak w latach ubiegłych - fundusze inwestycyjne. Na koniec 2011 r. wartość zgromadzonych oszczędności emerytalnych w tych instytucjach wynosiła 3 081 mln zł, co stanowiło blisko połowę całkowitej kwoty środków zgromadzonych w PPE. Jednakże rok 2011 nie był tak korzystny dla PPE realizowanych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym jak ostatnie lata, gdzie rozwój tej formy był bardziej dynamiczny niż w przypadku dwu pozostałych form. W 2011 r. spadek dynamiki dotyczył w równym stopniu wszystkich form PPE, przy czym najniższe tempo przyrostu aktywów odnotowano w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (wzrost o 0,5% w stosunku do 2010 r.).

Blisko połowa środków zgromadzonych w PPE zarządzana jest przez fundusze inwestycyjne.

8. PRZEPŁYW ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2011 R.

1) wpływ środków z PPE:

- w 2011 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę 161,3 mln zł, tj. o 50,8 mln zł więcej niż w 2010 r. Wypłaty te dotyczyły około 7,2 tys. uczestników PPE (w 2010 r. wypłaty zrealizowało 6,4 tys. uczestników). Przeciętna wartość wypłaty w 2011 r. wyniosła 22,3 tys. zł (w 2010 r. 17,3 tys. zł),
- w omawianym okresie 19 tys. uczestników dokonało wypłat transferowych środków zgromadzonych w PPE, na łączną kwotę 486,9 mln zł, z czego blisko 70% wypłat stanowiły wypłaty transferowe dokonywane w ramach rynku PPE. Kwota środków będących przedmiotem wypłat transferowych w 2011 r. była wyższa o 338 mln zł w porównaniu do 2010 r.

2) wpływ nowych środków do PPE:

- wpływy z tytułu składek podstawowych wyniosły w 2011 r. 1.041,8 mln zł, co oznacza, że na PPE pracodawcy wpłacili o 9,9% więcej środków niż w roku poprzednim,
- wpływy z tytułu składek dodatkowych wyniosły 30,5 mln zł, co oznacza, że uczestnicy PPE zasiliли swoje rachunki kwotą o 15,7% wyższą niż w roku poprzednim,

3) wpływy netto, czyli wpływy nowych środków pomniejszone o wypływy kwot z PPE, wyniosły dla rynku 754,7 mln zł i ukształtowały się na poziomie zbliżonym do uzyskanych w 2010 r.

W poszczególnych formach odnotowano następujące wpływy netto:

- w funduszach inwestycyjnych 410,6 mln zł,
- w zakładach ubezpieczeń 262,0 mln zł,
- w pracowniczych funduszach emerytalnych 82,1 mln zł.

9. KONKLUZJE

Dla rynku emerytalnego w Polsce, rok 2011 przyniósł dwie istotne zmiany: zmianę alokacji składki emerytalnej (skierowanie części składki przekazywanej wcześniej do otwartych funduszy emerytalnych na indywidualne subkonta ubezpieczonych prowadzone przez ZUS) oraz wprowadzenie do systemu nowej instytucji, do której mogą być odprowadzane dobrowolne składki przeznaczane na emeryturę, tj. Indywidualnych Kont Zabezpieczenia Emerytalnego. Uchwalaniu zmian przepisów prawa, umożliwiających wprowadzenie reformy, towarzyszyła ogólnopolska dyskusja o kształcie całego systemu emerytalnego oraz jego instytucjach. Pomimo, iż zmiany te nie dotyczyły bezpośrednio pracowniczych programów emerytalnych, ich wpływ może być w dłuższej perspektywie korzystny dla rynku PPE, bowiem wywołały większe niż dotychczas zainteresowanie tematyką dodatkowego oszczędzania na emeryturę. Jako pierwszy symptom takiego zjawiska można uznać znaczący, jak na rynek PPE i tendencje obserwowane w ostatnich latach, wzrost kwoty środków wpłacanych tytułem składki dodatkowej. W porównaniu z rokiem 2010, nastąpił wzrost o ponad 15%, zaś ogólna wartość składek sfinansowanych samodzielnie przez uczestników PPE, po raz pierwszy w historii PPE, przekroczyła 30 mln zł rocznie.

Nienotowana wcześniej wartość osiągnięta została również w przypadku składek finansowanych przez pracodawców prowadzących programy. W 2011 r. suma tych składek wyniosła ponad 1 mld zł i wzrosła w stosunku do 2010 r. o blisko 100 mln zł, tj. o 10%.

Pomimo wskazanych powyżej pozytywnych aspektów, jakie można dostrzec na rynku PPE w 2011 r., pozostałe wskaźniki kształtujące obraz tego rynku były mniej korzystne. Rok 2011 przypadła w okresie tzw. „kryzysu zadłużenia” dla podmiotów rynku finansowego w Polsce i na świecie. Kryzys strefy euro, niepewność co do dalszych perspektyw rozwoju, nie pozostały bez wpływu na sytuację na światowych giełdach, a w konsekwencji przełożyły się także na słabsze wyniki inwestycyjne uzyskane przez zarządzających inwestujących środki emerytalne, w tym pochodzące z PPE. Co więcej wydaje się, że podobne czynniki wpływały także na decyzje podejmowane przez pracodawców prowadzących pracownicze programy emerytalne. W 2011 r. zaobserwowano nieco większą liczbę programów wykreślanych z rejestru oraz programów, w których zawieszono naliczanie i odprowadzanie składek podstawowych. Spadło również tempo przyrostu wartości aktywów PPE. Zjawiskiem wartym odnotowania jest znaczna liczba programów wykreślanych z rejestru na skutek obopólnej decyzji pracodawcy i pracowników (w 2011 r. w ten sposób zostało zlikwidowanych 18 PPE). Należy przypuszczać, że w tych przypadkach strony umowy zakładowej, mając na względzie niepewną sytuację gospodarczą, czy wręcz pogorszenie otoczenia makroekonomicznego przedsiębiorstwa, nie widząc możliwości dalszego finansowania kosztów funkcjonowania PPE, podjęły decyzję o jego likwidacji. O występowaniu przejściowych problemów z finansowaniem PPE w 2011 r. może świadczyć też wzrost liczby zawieranych porozumień o czasowym ograniczeniu wysokości składki, bądź zaprzestaniu na określony czas jej odprowadzania. W 2010 r. liczba tych porozumień spadała – zawarto 3 porozumienia o ograniczeniu wysokości składki, 4 – o zawieszeniu, natomiast w 2011 r. zawarto 1 porozumienie o ograniczeniu wysokości składki, ale 9 o zawieszeniu.

Kolejną wartą podkreślenia obserwacją dotyczącą rynku PPE w 2011 r. jest znaczący wzrost liczby i wartości dokonywanych wypłat i wypłat transferowych, a także przenoszenia środków pomiędzy instytucjami finansowymi prowadzącymi pracownicze programy emerytalne dokonywane poprzez zmianę formy programu albo zmianę instytucji zarządzającej w obrębie jednej formy. W analizowanym okresie wartość dokonanych wypłat wzrosła o blisko 50%, wartość wypłat transferowych do innego PPE, uwzględniając przeniesienie środków związane ze zmianą formy programu bądź podmiotu zarządzającego, wzrosła 8,5-krotnie, zaś suma wypłat transferowych zrealizowanych do IKE zwiększyła się o blisko 50%. W przypadku wypłat i wypłat transferowych wydaje się, iż dane obrazują naturalne zjawisko, gdzie uczestnicy PPE uzyskują uprawnienia emerytalne, czy dokonują zmiany pracodawców, co w konsekwencji prowadzi do częściowego przechodzenia rynku z fazy akumulacji, w fazę konsumpcji zgromadzonych środków w celach emerytalnych.

Odmierna przyczyna leży natomiast u podstaw nasilenia się zjawiska przenoszenia całości środków zgromadzonych w danym PPE do innej instytucji zarządzającej (zmiana zarządzającego, zmiana formy

programu). W 2011 r. dokonano tego rodzaju transferów na kwotę ok. 250 mln zł, przy czym należy uwzględnić, iż powyższe dotyczyło kilku programów, jednak o znaczących aktywach. Jak wskazywano już w raporcie poświęconym działalności pracowniczych programów emerytalnych w 2010 r., występowanie tego rodzaju przejęć programów może świadczyć, iż w ocenie instytucji finansowych potencjał wzrostowy rynku oraz możliwości pozyskania nowych klientów obniżyły się i obecnie aktywność należy skoncentrować na podmiotach posiadających już PPE.

Analiza rynku PPE w ostatnich latach musi prowadzić do wniosku, iż w najbliższych latach nie należy oczekiwać skokowego rozwoju tych instytucji. Liczba rejestrowanych programów w latach 2009-2011 nie przekraczała bowiem 50 programów rocznie i pomimo wzrostu tej liczby w 2011 r. o 27% w stosunku do roku 2010, trudno w najbliższym czasie zakładać, że liczba nowotworzonych programów będzie w istotny sposób wyższa. Należy jednakże uznać za pozytywny sygnał, iż w ostatnim roku, pomimo niepewności panującej na rynkach, 37 pracodawców zdecydowało się na utworzenie programu, będącego przecież długoterminowym zobowiązaniem finansowym.

Kolejną konstatacją musi być obserwowana zależność sytuacji na tym rynku od otoczenia makro- i mikroekonomicznego przedsiębiorstw. O tej zależności świadczy m.in. liczba programów wykreślanych z rejestru. Jak wskazano wcześniej, spośród 34 programów zlikwidowanych w 2011 r., 10 wykreśleń miało związek z dokonanymi przekształceniami własnościowymi po stronie podmiotów prowadzących te programy (fuzje, przejęcia), przez co nie skutkowało to utratą prawa do udziału w programie dotychczasowych uczestników. Jednakże zdecydowana większość pozostałych likwidacji PPE była dokonywana z przyczyn ekonomicznych leżących po stronie pracodawców prowadzących programy.

W tej sytuacji, mając na względzie bardziej dynamiczny rozwój III filara, należy skoncentrować się na kontynuowaniu działań edukacyjnych na rzecz upowszechnienia idei dodatkowego oszczędzania na cele emerytalne.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach.....	7
Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach.....	7
Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach	8
Wykres 4: Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 1999-2011	10
Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2010 r. i 2011 r. według sposobu określenia składki podstawowej	12
Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2006-2011.....	13
Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2011 r. w poszczególnych formach PPE.....	16
Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2006-2011	17

SPIS TABEL

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2002-2011	6
Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa	8
Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną	9
Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.)	10
Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów	11
Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej	11
Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł).....	13
Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika.....	15
Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę	16
Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE.....	16

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Plac Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa

tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11 (95)
e-mail: UKNF@UKNF.gov.pl

www.UKNF.gov.pl